

Vuokko Jarva 1.1.2002

Nuorten radion historian ääriviivoja

pohdiskelun aineistoksi

Kirjoittajan huomautus: Olen kirjoittanut tämän tekstin ennen kaikkea oppiakseni itse ymmärtämään mitä Nuorten Radiossa oikein tapahtui. Siinä on vielä paljon puutteita, mahdollisesti myös virheitä. Otan kaikki huomautukset ja kommentit ilomielin vastaan, joten lähettäkää ne suoraan minulle
Suurkiitos asvusta!

Radiotoiminta alkoi Suomessa kahta kautta: puolustusvoimien tuomana (Radiopataljoona + Suomen Radioyhdistys) sekä nuorten harrastustoimintana (Nuoren Voiman Liitto > Suomen Radioamatööriliitto) (Yleisradion Historia 3). Harrastajien osuus on ollut myöhemmin merkittävä mm. tietotekniikan Suomeen tulossa (Castells-Himanen 2001).

Kun toiminnan yhteiskunnallinen ja poliittinen merkitys alettiin tajuta yleisemmin, yleisradion toiminnan kaappasivat aikuiset perustamalla Oy Suomen Yleisradio Ab - Finlands Rundradio nimisen osakeyhtiön. Kun nuorten kokeilevissä lähetyksissä oli toimittu nuorison oman kulttuurin pohjalta, integroi aikuisten radio nopeasti ohjelmat palvelemaan kansallisen valtakulttuurin tarkoituksia kasvatusta, kansanvalistusta, sivistystä ja hyväksyttävää viihdettä. Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että mm. nuorisomusiikki sai kunnolla jalansijaa vasta 50-luvulla, edeltäneet vuosikymmenet korkeakulttuurinen musiikkinäkemys oli vallitseva, kansan kulttuurimakua pyrittiin kasvattamaan.

Nuorten erityisiä ohjelmia alettiin järjestää vakaalla pohjalla vasta jatkosodan aikana vuosina 1942 (Armand Lohikoski päätoimiseksi toimittajaksi) ja 1943 (Heikinheimon asiantuntijaryhmä).

Ohjelmapäällikkö Heikinheimo kommentoi helmikuussa 1943, että nykyään valitettiin yleisesti, että nuoret olivat "joutuneet tuuliajolle, ett äsota-ajan muuttuneissa olosuhteissa ja poikkeuksellisessa henkisessä ilmapiirissä kotien, koulujen ja aatteellisten järjestöjen ote nuoriin on herpaantunut samaan aikaan, kun nmä juuri olisivat erityisen tuen ja ohjauksen tarpeessa... Nuorten siveellinen ryhti olisi saatav paremmaksi, heissä olisi herätettävä hyviä harrastuksia ja kunnioitusta aatteellisia arvoja kohtaan sekä – entistä yleisemmin – halua työskennellä isänmaan ja sen suuren jälleenrakennustyön hyväksi." Tätä oli jo pohjustettu 1941-1942 vaihteessa lähettämällä suuri määrä koko kansan Suomen talkoita kuvaavia nourisoaiheisia ohjelmia, joissa kuvattiin nuorten ja myös lasten osallistumista talkoiden erilaisiin keräyksiin. (Yleisradion historia 1)

Armand Lohikosken aika

Asemiesiltojen suoraksi jatkeeksi tuli vuonna 1943 "Värikäs viikonloppu" ja erityisiä nuorille suunnattuja tietokilpailuja, harrasteohjelmia, kuulokuvia, kuunnelmia, haastatteluja ja reportaaseja alettiin tuottaa kansallisen jälleenrakentamisen hengessä.

Myös valistavia keskusteluja yhteiskunnallisista ongelmista kuten väkijuomista ja tupakasta käytiin nuorten ohjelmissa. Nuorten ohjelmissa kiinnitettiin jo tällöin erityistä huomiota nuorten omaan osallistumiseen ohjelmiin sekä nuorten ohjelmantekijöiden etsimisellä että kuuntelijain osallistumista aktivoimalla. Nuorten radio alkoi toimia samalla myös nuorten radiolaisten koulutuspaikkana ja radion-ohjelmantekijöiden reservinä samoin kuin Nuoren Voiman liiton radiokerhot radion alkuaikoina.

Unto Miettisen aika

Kansallismielisen ja valtakulttuuria palvelevan radion historiassa oli pääjohtaja Wuolijoen aika selvä poikkeama, jolloin ennen vaiennetut yhteiskuntapiirit saivat äänensä entistä paremmin kuuluville. Nuorten ohjelmissa tämä kausi jatkoi suurelta osin aiempia perinteitä ja ainoa merkittävä uutuus olivat nuorten yhteiskunnallista tietoisuutta ja osallistumista palvelevat ohjelmat mm. Nuorisokäräjät. Myös nuorison harrastamaa musiikkia syrjittiin edelleen ja sitä pidettiin

sivistymättömyyden osoituksena. Nuorisoa kuitenkin kiinnostivat enemmän muut ohjelmat kuin nuortenohjelmat. Vuoden 1946 kyselyssä ykkösenä oli musiikki (42%), uolimatta nuorison makua syrjivästä ohjelmanpolitiikasta. Seuraavina tulivat kuunnelmat (22%),

Urheiluselostukset (14%), kuulokuvat (11%), keskustelut (5%), tietokilpailut (3%), esitelmät (1%) ja hupailut (0,7%). Pääosa nuorista kuuntelijoista siis kuuntelikin kaikille tarkoitettuja ohjelmia ja varsinaisten nuorten ohjelmien kuulijakunta osoittautui varsin suppeaksi – valistus ei saavuttanut kohderyhmäänsä kovinkaan tehokkaasti.

Eräänä keskeisenä syynä nuortenohjelmien ”tiukkapipoisuuteen” näinä kahtena ensimmäisenä jaksona voitaneen pitää poliittisesti suoritettujen ohjelmien ennakkotarkastuksen vaikutusta: poliittiset henkilöt edustivat kaikenkaikkiaan varsin konservatiivista linjaa suhteessa nuorisokulttuuriin. Tämä vaikutti monella tapaa myös epäsuorasti nuorten ohjelmiin mm. niiden toimittajien ja esiintyjien itsesensuurina ja esiintyjien valikointina ”turvallisista” henkilöistä.

Paavo Noposen aika

Radiotoiminnan palatessa 50-luvun vaihteessa valtakulttuurin linjoille, voivat nuorten ohjelmat jatkua suhteellisen entisellään, joskin yhteiskunnallisten kannanottojen osuutta vähennettiin ja niitä jopa yritettiin välttää. Keskeiseksi tuli nuorten ohjelmantekijöiden rekrytointi ja koulutus. Nuorten ohjelmista tuli täten jo enemmän nuorten omia ohjelmia aiempien aikuisvetoisten ohjelmien sijaan. Samalla ohjelmiin tuli alustavia nousevan nuorisokulttuurin ominaisuuksia ja kansainvälisiä vaikutteita. Ne toimivat jossain määrin myös nuorisokulttuurin tuojina, mm. Paavo Noponen toi Elviksen Suomeen. Jo Noposen aikana alkoi nuorten ohjelmien vapautuminen ennakkosensuurista prosessissa, jossa pääjohtaja Sundström ”epäpolitisoi” radion ohjelmistoa eli pyrki välttämään ohjelmistossa yhteiskunnallisesti kuumia aiheita, mikä siirsi painopistettä enemmän luotettujen toimittajien valintaan kuin yksittäisten ohjelmien sensuuriin.

Sauvo Puhtilan aika

Vuoden 1957 tapahtunutta kaupan vapautumista seurasi voimakas taloudellinen nousu ja samalla kansainvälisten vaikutteiden ennennäkemätön leviäminen Suomen kulttuuriin, myös erityisen nuorisokulttuurin muotouminen alkoi. Samalla myös ohjelmien sisältö jäi entistä enemmän toimittajan vastuulle. Sauvo Puhtila kertoo ”Koska nuoriso-ohjelmat olivat minun aikanani organisatorisesti teatteriosaston kyljessä, menin kysymään jostakin asiasta neuvoa silloiselta päälliköltäni Olavi Paavolaiselta. Vastaus kuului osapuilleen näin: – Herrajumala, mitä sinä tuot minulle tällaisia papereita? En minä niistä mitään ymmärrä, vie pois, vie pois ja tee niinkuin tahdot”. (Puhtila 1995)

Tänä kautena jatkui ja tehostui nuorten avustajien aktiivinen etsintä ja kouluttaminen. Selostusmatkat ulotettiin maapallon eri kolkille aina Kaukoitää myöten. Linjaa jatkoi Kaarle Nordenstreng lyhyenä kautenaan vastaavana toimittajana tuoden samalla mm. akateemiselle nuorisolle kohdistettuja ohjelmia.

Kirjoittajan huomautus: Tämä Kallen ”saranafunktio” jäi minulle vähän epäselväksi enkä voi varsinaisesti katsoa sen muodostaneen erillistä kautta. Kalle varmaan voisi tarkemmin kuvata miten hän jatkoi Saukin perinnettä ja loi pohjaa Matin kaudelle.

Matti Haran aika

Kausi 1965 – 1975 on pääsääntöisesti jaettavissa kahteen pääkauteen, joista ensimmäistä nimittäisin kokeilujen ajaksi (vuoteen 1968) ja toista palvelun ajaksi (vuodesta 1969). Tarkkaan ottaen voisi lopusta erottaa viimeisen vuoden kiihdyttämisen ajaksi, koska silloin ei enää luotu uusia ohjelmatyyppejä vaan vain jatkettiin eräiden vanhojen vakio-ohjelmien lähettämistä.

Kokeilujen ajan ensimmäiset merkittävät pääavaukset olivat vuoden 1965 Paperijunakeräys Sallasta Inkeröisiin, tämän oli myös eräässä mielessä jatketta 40-luvun talkoo-ohjelmille mutta

suuntautui nyt, samoin kuin myöhemmät Safari-keräys, Nuorten sävellahja ja Seita tempaus, kehitysapuun (?). Toinen merkittävä päänavaus oli nuorten seksuaalisuutta käsitellyt ohjelma, joka oli palveluluontoinen neuvontaohjelma. Siinä asiantuntijat vastasivat nuorten seksuaalisuutta koskeviin kysymyksiin. Seksuaalisuus oli tuolloin vielä niin arka aihe, että kansan suussa sanottiin ohjelman asiantuntijana toimineen Martti Paloheimon tuoneen seksuaalisuuden Suomeen.

Seuraavana vuonna aloitettiin mm. ilmeisesti ensimmäinen juonnettu nuorten musiikkiohjelma Fab 1, jonka eräänlaisia perillisiä ovat sittemmin valtavirraksi tulleet juonnetut musiikkiohjelmat. Näiden vuosien innovaatioita olivat mm. Nuorten radion oma tatterikerho, Nuorten radion liikkuva ohjelma-auto Tuksu ja ensimmäinen kontaktiohjelma Kuuma Linja. Suoriin puheluihin perustunut Kuuma linja osoittautui olleen liian edellä ajastaan – nuorilla ei vielä tuolloin ollut laajasti puhelimia käytössään, saati sitten kännykä – ja siirrettiin aikuisten puolelle.

Vuonna 1969 alkoi nuorten silloinen maailmanlaajuinen liikehdintä ja sen vasemmistolaisuus näkyä nuorten ohjelmissa samoin kuin sittemmin valtavirraksi tullut ohjelmien kohdentaminen selvästi eri ryhmille, osittainen politisoituminen ja nimenomaan yhteiskuntainformaation keskeisyys. Keväällä 1972 valmistui nuorten ohjelmien PTS-työryhmän mietintö, jossa painottui yhtäältä ohjelmien informaatioluonne ja toisaalta kohderyhmien entistä tarkempi analyysi. Tämän jälkeen nuorten ohjelmat kohdennettiin täsmäohjelmina eri ryhmille.

Nuorten ohjelmissa ei kuitenkaan oltu kovin radikaaleja eikä tehty suuria äkkimuutoksia, monet perinteiset ohjelmamuodot säilyttivät paikkansa ohjelmien lakkauttamiseen vuonna 1975 asti. Tästä huolimatta nuorten ohjelmat joutuivat aikuisten maailman ristiriitojen taistelukentäksi nekin. Tämän mentaliteetin ilmentyminä lienee pidettävä muun muassa keskusteluja nuorisomusiikki- ja seksuaaliohjelmista, ensimmäisestä suoran puhelinkontaktin ohjelmasta Kuumasta linjasta (johon vaadittiin 10 sekunnin viive, että ohjaaja voi katkaista lähetyksen jos kansa puhuu rumia) ja lopulta nuorten ohjelmien lakkauttamiseen johtaneesta kiistasta Peruna-ohjelmasta (?). Huomattava on, että näissä kaikissa tilanteissa oli kysymys aikuisten maailman kiistelyistä, nuorten äänellä ei niissä ollut juurikaan osuutta. (Tämä kaipaasi selvennystä ja täsmennystä, varmaan nuorten ohjelmissakin olisi muita esimerkkejä, jotka muut tietänevät paremmin.).

On myös muistettava, että 60-luvun puolivälistä alkaen televisiosta vähitellen tuli nuorillekin varsin keskeinen väline ja television nuorten ohjelmat osittain vähensivät yleisten nuorten ohjelmien tarvetta. Tämä nuorten kuuntelijoiden merkityksen väheneminen radion puolelle lienee ollut eräs syy siihen miksi nuorten ohjelmat oli helppo lakkauttaa eräiden poliittisten kiistojen tuloksena kokonaan vuoden 1975 lopussa.

Lakkauttamisen synnyttämää aukkoa yritti osaltaan paikata Jorma Pilke laajentamalla lastenohjelmia kattaman myös varhaisnuorison ohjelmat. Myöhemmin nuorten ohjelmat kuitenkin jatkuivat viihdepuolella Rock-radion ja lopulta nuorten oman kanavan Radiomafian puitteissa.

Lähteitä:

- Ilmonen, Kari(1996). Tekniikka kaiken perusta. Yleisradion historia 1926 – 1996, Osa 3. Helsinki: Yleisradio, WSOY.
- Lyytinen, Eino(1996). Perustamisesta talvisotaan. Yleisradion historia 1926 – 1996. Osa 1. Helsinki: Yleisradio, WSOY.
- Puhtila, Sauvo(1995). Sopivaa ajanvietettä. Kirjassa Ristivetoa Kankkulassa. Studio Kymppi esittää, toim. Maija Dahlgren, Tapio Lipponen ja Kari vanhapiha. Helsinki: Studio Kymppi ja WSOY.
- Salokangas, Raimo(1996). Aikansa oloinen. Yleisradion historia 1926 – 1996. Osa 2. Helsinki: Yleisradio, WSOY.
- Vesikansa, Jyrki(1992). Kehityksmaasta elintaso-Suomeen. Itsenäisen Suomen talouden vaiheita ja niiden taustaa. Helsinki: Otava.
- Vihavainen, Timo(1996). Sodan ja vaaran vuodet. Yleisradion historia 1926 – 1996. Osa 1. Helsinki: Yleisradio, WSOY.
- Lisäksi toistaiseksi erittelemätön joukko Nuorten radiota koskevia asiakirjoja, työryhmäkeskusteluja ja kommentteja.